

**ОСНОВЕ КВАЛИФИКАЦИЈСКОГ ОКВИРА
У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ**

Сарајево, новембар 2010. године

Увод

Документ „Основе квалификацијског оквира у Босни и Херцеговини“ (ОКО) заснива се на образовној традицији и садашњем стању у образовању у Босни и Херцеговини, те потребама развоја економије, појединца и друштва у цјелини, уз уважавање одредница Европскога квалификацијског оквира (ЕКО) и одговарајућих европских и међународних прописа.

Основама квалификацијског оквира у Босни и Херцеговини ствара се предуслов за израду „Квалификацијског оквира у Босни и Херцеговини“, који треба повезати претходне, садашње и будуће исходе учења, те их поставити у међусобне односе унутар Босне и Херцеговине, али и Европског квалификацијског оквира и европског образовног простора, а који би требао бити донешен најкасније до краја 2015. године. Полазне основе утврђене овим документом представљају и смјернице за усклађивање прописа којима се уређују подручја основног, средњег и високог образовања, односно цјеложивотног учења, али и боље повезивање промјена и потреба тржишта рада са образовним програмима у Босни и Херцеговини.

Остваривање стратешких циљева земаља Европске уније, почевши од циља да се креира најконкурентнија економија па до успостављања европског система вриједности који ће бити широко прихватљив, резултирало је и новим односом према образовању. Образовање се у Европској унији третира као један од кључних фактора за реализацију наведених стратешких одређења.

Брзе измјене технологија и развој европског тржишта су пред образовне системе сваке чланице Европске уније, као и системе у државама које се желе придружити европској породици, па тако и у Босни и Херцеговини, поставиле бројне захтјеве, међу првима нужност системског вредновања образовања и обуке у свакој држави и његово упоређивање са образовним системима у другим државама, а на основу заједнички утврђеног референтног европског оквира.

Неопходност да образовање припрема стручњаке који ће успјешно одговорити на стално мијењајуће економске изазове, те динамично и ширеће тржиште рада, дефинитивно раскида са мишљењем о образовању као једном периоду живота, који има

свој почетак и крај. образовање постаје цјеложивотни процес, константа људског живота.

Након више година рада на материјалу, Европски парламент и Савјет Европске уније су априла 2008. године усвојили Европски квалификацијски оквир за цјеложивотно учење, као подстицај мобилности и цјеложивотном учењу, чиме се испуњавају циљеви зацртани у Лисабонској стратегији за раст и запошљивост.

Европски квалификацијски оквир за цјеложивотно учење има за циљ олакшано упоређивање транспарентних квалификација и квалификацијских нивоа, што омогућава бржу мобилност тржишта рада, успостављање концепта цјеложивотног учења и осигурања квалитета образовања. Стратешки циљ Европског квалификацијског оквира је да осигура да квалификације задовољавају друштвене и економске потребе сваке земље понаособ и Европске уније у цјелини, да иза сваке квалификације стоји осигуран квалитет и да се на флексибилан начин омогући сваком поједницу и хоризонтални и вертикални напредак кроз квалификацијску лествицу.

Језгро Европског квалификацијског оквира се састоји од осам заједничких референтних нивоа у којима се класификују знања, вјештине и компетенције, постигнути као исходи учења. Ових осам нивоа квалификацијског оквира генерички обухвата све нивое и типове образовања и дјелује као средство препознавања, разумијевања и упоређивања квалификација унутар земаља Европске уније.

Схватајући значај наведеног европског документа за своју даљу друштвено-економску реформу, посебно реформу сектора образовања, Босна и Херцеговина у протеклих пет година предузима одређене активности са циљем изградње квалификацијског оквира, заснованог на европском.

У два стратешка материјала, усвојена од Савјета министара Босне и Херцеговине, указано је на неопходност усвајања квалификацијског оквира у Босни и Херцеговини: Стратегија развоја стручног образовања и обуке у Босни и Херцеговини за период 2007-2013.године („Службени гласник БиХ“ број 65/07); Стратешки правци развоја образовања у Босни и Херцеговини са планом имплементације 2008-2015 („Службени гласник БиХ“ број 63/08).

Поред тога, Савјет министара Босне и Херцеговине је крајем децембра 2007. године донио Одлуку о усвајању докумената потребних за даљу имплементацију Болоњског процеса у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“ број 13/08). Међу тим документима су и „Оквир за високошколске квалификације у Босни и Херцеговини, “Државни акциони план за признавање квалификација у Босни и Херцеговини“ (за високо образовање) и „Провођење Оквира за квалификације за високо образовање у Босни и Херцеговини“.

Оквир за високошколске квалификације у Босни и Херцеговини је рађен на основу Квалификацијског оквира европског простора високог образовања. Он даје генеричке дескрипторе исхода учења за три циклуса високог образовања, а у оквиру актуелних реформских пројеката се иде даље у његовој разради.

Са већ урађеним квалификацијским оквиром за високо образовање било је лакше приступити изради квалификацијског оквира за све степене образовања. Оквир за високошколске квалификације у Босни и Херцеговини је интегрисан у Основе квалификацијског оквира у Босни и Херцеговини.

Кратки појмовник квалификацијског оквира

Европски квалификацијски оквир (Еуропеан Куалификационс Фрамеворк – ЕКО или EQF) је инструмент успостављања нивоа квалификација организован тако да дјелује као средство препознавања и разумијевања квалификација између националних квалификацијских оквира.

Државни (национални) квалификацијски оквир (Национал Куалификационс Фрамеворк – NQF) је инструмент успоставе квалификација стечених у одређеној земљи, којим се дају основе за јасноћу, приступање, проходност, стицање и квалитет квалификација.

Квалификацијски оквир у Босни и Херцеговини је инструмент успоставе квалификација стечених у Босни и Херцеговини, којим се дају основе за јасноћу, приступање, проходност, стицање и квалитет квалификација.

Европски квалификацијски оквир за високо образовање је документ који је усвојила Конференција европских министара образовања у Бергену 2005. године, који дефинише генеричке дескрипторе за сваки од три циклуса високог образовања, и који се примјењује у свим државама потписницама болоњског процеса.

Квалификација означава формални назив за резултат процеса процјене и валидације који је добијен онда када компетентно тијело одреди да је појединац остварио исходе учења према предвиђеним стандардима.

Исходи учења представљају изјаву о томе шта ученик/студент/ особа која учи зна, разумије и може да обавља на основу завршеног процеса учења, дефинисаних кроз знање, вјештине и компетенције.

ISCED (Интернатионал Стандард Цласифициатион оф Едуцатион) је међународна стандардна класификација образовања.

Знање означава резултат усвајања информација кроз процес учења. Знање је скуп чињеница, принципа, теорија и пракси које се односе на подручје рада или изучавања. У контексту Европског квалификацијског оквира за цјеложивотно учење знање се описује као теоретско и/или чињенично.

Вјештине представљају способност примјене знања и кориштења принципа „знати како“ да се изврши одређени задатак и да се ријешу проблем. У контексту Европског квалификационог оквира, вјештине се дефинишу као когнитивне (укључују кориштење логичког, интуитивног и креативног размишљања), практичне (укључујући физичку спретност и кориштење метода, материјала, справа и инструмената) и социјалне вјештине (вјештине комуницирања и сарадње, емоционална интелигенција и друге).

Компетенције означавају способност примјене знања, вјештина и персоналних, социјалних и методолошких способности, на радном мјесту или током учења, као и у приватном и професионалном развоју. У контексту Европског квалификационог оквира компетенције су описане као одговорност и самосталност.

Цјеложивотно учење подразумијева интеграцију формалног, неформалног и информалног учења како би се стекле могућности за стално унапријеђење квалитета живљења.

Формално образовање је учење усмјерено од стране наставника или инструктора које се стиче у образовним установама, а према наставним плановима и програмима одобреним од надлежних образовних власти.

Неформално образовање је организован процес учења и образовања усмјерен ка усавршавању, специјализацији и допуњавању знања, вјештина и способности према посебним програмима које изводе организатори образовања (редовне школе, центри за обуку, компаније, агенције и слично).

Информално учење је непланирано учење и стицање знања кроз свакодневне активности.

Инклузивно образовање подразумијева право на образовање сваке особе током цијелог живота, посебно право дјецe са потешкоћама у развоју на укључивање у редовну наставу, као и право надарене дјецe на максимални развој њиховог потенцијала.

Циљеви и начела Основа квалификацијског оквира у Босни и Херцеговини

Квалификацијски оквир у Босни и Херцеговини је неопходан инструмент за осигуравање једнаког кориштења и примјене стандарда: образовања, знања, квалификација, стручности и сертификовања пружаоца образовних услуга. Он одређује стандарде постигнућа који се очекују од ученика и одраслих који су стекли одређену диплому-сертификат. Њим се истовремено гарантује једнакост и кредибилитет и за послодавце и за оне који уче.

Циљеви квалификацијског оквира у Босни и Херцеговини су:

- разумијевање различитих врста квалификација и њихових односа;
- разумљив приказ образовних постигнућа за послодавце, полазнике образовања и родитеље;
- усмјеравање појединца у погледу избора образовања и каријере; олакшавање мобилности и транспарентнија доступност образовању током цијелог живота;
- олакшавање препознавања и признавања домаћих квалификација у иностранству и иностраних у нашој земљи;
- да служи квалитетној запошљивости; ствара претпоставке за изградњу система вредновања и признавања компетенција стечених у неформалном и информалном образовању;
- стварање претпоставки за увођење система управљања квалитетом постојећих и нових квалификација;
- унапређење сарадње образовања са свим социјалним партнерима;
- промовисање образовања.

Претходном треба додати и чињенице да квалификацијски оквир служи као референтна тачка за координацију израде наставних планова и програма, метода учења и оцјењивања, те начина мониторинга образовног процеса. Стога је транспарентност квалификација посебно важна, не само у домаћим релацијама, него и у регионалном и међународном контексту. Сви наведени елементи значе интензивну припрему нашег друштва за европску интеграцију у области образовања.

Основна **начела** при изради Основа квалификацијског оквира у Босни и Херцеговини су:

- Уважавање традиције и садашњег стања у образовању у Босни и Херцеговини;
- Уважавање смјерница Европске уније, искустава других држава у изградњи властитих квалификацијских нивоа и припрема друштва за Европске интеграције;
- Транспарентност постојећих и нових квалификација;
- Прецизирање нивоа и врсте квалификација;
- Хоризонтална мобилност и вертикална проходност компетенција између различитих подсистема образовања ;
- Изградња партнерства са свим заинтересованим странама: надлежним образовним властима и институцијама, статистичким системима, послодавцима, синдикатима, пружаоцима услуга образовања, академском заједницом, цивилним друштвом и другима.

Сваки од поменутих циљева и начела подразумијева даљу разраду и образложење кроз израду самог квалификацијског оквира у Босни и Херцеговини.

Усвајање Основа квалификацијског оквира у Босни и Херцеговини за нашу земљу има посебан значај, с обзиром на слабе везе између квалификација и компетенција за одређено радно мјесто, те недостатак кохерентности у системима постојећих квалификација у Босни и Херцеговини. Стога, Босна и Херцеговина посебно треба бити отворена за даљу разраду и перманентно усавршавање квалификацијског оквира.

Основе квалификацијског оквира у Босни и Херцеговини

Основе квалификацијског оквира у Босни и Херцеговини је први документ Босне и Херцеговине о квалификацијском оквиру за све нивое образовања, којег је неопходно даље развијати у наредном вишегодишњем периоду.

Документ Основе квалификацијског оквира у Босни и Херцеговини је усклађен са Европским квалификацијским оквиром за цјеложивотно учење. Он дефинише, координира, управља и смијешта квалификације у структуру од осам референтних нивоа (од којих неки могу имати поднивое). Сваки референтни ниво обухвата дефинисану комбинацију знања, вјештина и компетенција, односно стандард постигнућа тог и претходних квалификацијских нивоа, из чега се може закључити да сваки виши квалификацијски ниво имплицира да особа има више знања, вјештина и компетенција као исхода учења.

Нивои овог оквира одређују постигнућа у било којој области образовања и обуке, без обзира на начин образовања, што омогућава упоређивање квалификација на основу истог системског вредновања и већу објективност у оцјењивању постигнућа. Тиме се олакшава вертикална и хоризонтална проходност кроз цијели систем образовања и обуке, како у земљи, тако и изван ње.

Исходи учења дефинисани су дескрипторима који описују очекивана знања, вјештине и компетенције за сваки квалификацијски ниво (и евентуалне поднивое), од основног образовања до нивоа доктората.

Овај оквир је дизајниран тако да служи као опис за различите квалификације у Босни и Херцеговини, без обзира на начин образовања у образовним установама, центрима за обуку, на радним мјестима, у приватном животу, итд. То значи да Основе квалификацијског оквира у Босни и Херцеговини описују исходе учења који су постигнути кроз формално и неформално образовање и информално учење. Оквир помаже да се повежу резултати ових различитих форми учења кроз евалуацију исхода учења.

Нивои Основа квалификацијског оквира у Босни и Херцеговини

Ниво	Типови образовања и обуке	Титула квалификације (Позиција на тржишту рада)	Тип дипломе (Диплома / Сертификат / Ниво образовања)
1	Основно образовање	Неквалификовани радник	Свједочанство о завршеном основном образовању
2	Програми стручног оспособљавања	Нискоквалификовани радник	Свједочанство/увјерење о завршеном програму или образовању за стицање ниже стручне спреме, који садржи сљедеће податке: - дужину трајања образовања; - знање, вјештине и компетенције које особа посједује; - за које послове је оспособљена.
3	Средње стручно образовање и обука	Квалификовани радник за одређено занимање	Диплома/Свједочанство/Увјерење о положеном завршном испиту са практичним радом уз додатак који садржи сљедеће податке: - ниво квалификације; - знање, вјештине и компетенције које особа посједује; - за које послове је оспособљена.
4	Средње техничко образовање	Специјализовани квалификовани радник за техничка и сродна занимања	Диплома/Свједочанство о положеној матури уз додатак који садржи сљедеће податке: - ниво квалификације; - смјер који је особа завршила са специфичним знањем, вјештинама и компетенцијама које особа посједује; - за које послове је оспособљена.
	Средње опште образовање	Општи квалификовани радник	Диплома о положеној матури уз додатак који садржи сљедеће: - ниво квалификације; - смјер који је особа завршила са специфичним знањима; вјештинама и компетенцијама; - остала знања, вјештине и компетенције које посједује.

5	Постсекундарно образовање, укључујући мајсторске и сродне испите	Висококвалификовани радник специјализован за одређено занимање	Диплома/Свједочанство о завршеном постсекундарном образовању или положеном мајсторском и/или сродном испиту за одређено занимање уз додатак који садржи сљедеће: - ниво квалификације; - дужину трајања образовања; - смјер или врсту испита који је особа завршила са специфичним знањима, вјештинама и компетенцијама; - остала знања, вјештине и компетенције које особа посједује; - за које послове је оспособљена.
6	Први циклус високог образовања	Титуле квалификација и садржај Дипломе и Додатка дипломи за нивое 6, 7 и 8 биће ријешене доношењем „Правилника о кориштењу академских титула, те стицању научних и стручних звања“ ¹	- Диплома високошколске установе - Додатак дипломи
7	Други циклус високог образовања		- Магистарска диплома - Додатак дипломи
8	Трећи циклус високог образовања		- Диплома доктората - Додатак дипломи

¹ Назив подзаконског акта дефинисан је Чланом 6. Оквирног закона о високом образовању у Босни и Херцеговини (“Службени гласник БиХ”, број 59/07).

**НИВОИ ОСНОВА КВАЛИФИКАЦИЈСКОГ ОКВИРА
У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ**
(табеларни приказ)

Однос према ISCED нивоима и ЕКО-у (EQF)		Основе квалификацијског оквира			Ранији систем у Босни и Херцеговини заснован на степенима стручне спреме		
ISCED ниво	ЕКО (EQF)	Квалификација	Завршено образовање	Ниво	Степен стручне спреме	Завршена школа	Квалификација
1 и 2А	1	Неквалификовани радник	Основно образовање	1	I.	Основна школа	Неквалификовани радник (НК)
2Б	2	Нискоквалификовани радник	Програми стручног оспособљавања	2	II.	Основна школа и стручна оспособљеност	Полуквалификовани радник (ПКВ)
3В	3	Квалификовани радник	Средње стручно образовање и обука	3	III.	Трогодишња средња школа	Квалификовани радник - КВ (средња стручна спрема) IIII. степен
3А 3Б	4	Општи или специјализовани квалификовани радник	Средње опште и техничко образовање	4	IV.	Четверогодишња средња школа	Средња стручна спрема – IV. степен
4А 4Б	5	Висококвалификовани радник специјализован за одређено занимање	Постсекундарно образовање укључујући мајсторске и средње испите	5	V.	Специјализација на основу стручности средњег образовања	Висококвалификовани радник - ВКВ
5Б	6	Бацхелор или Баццалауреат	Први циклус високог образовања	6	VI.	Виша школа	Виша стручна спрема - ВШС
5А	7	Мастер	Други циклус високог образовања	7	VII./1	Факултет - основне студије	Висока стручна спрема - ВСС
					VII./1	Специјализација	Магистар специјалиста
5	8	Докторат	Трећи циклус високог образовања	8	VII./2	Магистериј	Магистар наука ²
6					VIII.	Докторат	Доктор наука

Треба напоменути да ће се однос између постојећег система у Босни и Херцеговини, који је заснован на степенима стручне спреме и квалификација дефинисаних Европским квалификацијским оквиром (ЕКО или EQF), детаљније разрађивати и дефинисати измјенама и допунама постојећих закона, те по потреби и посебном законском регулативом и подзаконским актима.

² У нивоу 8 квалификација магистар наука не може се користити за предлагање стицања нових квалификација, већ само за препознавање постојећих квалификација, те оних које су се стекле или ће се стећи у иностранству.

Генерички дескриптори квалификацијских нивоа по исходима учења

Ниво	Знање (чињенично и теоретско)	Вјештине (спознајне, психомоторичке и социјалне)	Компетенције (самосталност и одговорност)
1	Ова особа: • посједује основна општа знања и показује њихово разумијевање.	Ова особа: • посједује основне опште вјештине и способна је за једноставна конкретна логичка размишљања (потребна за извршење једноставних конкретних задатака) у познатим условима; посједује основне вјештине из информационо-комуникацијских технологија • је способна да примени основно опште знање у пракси; • може прикупљати и организовати дате информације и јасно их предочити у вербалној и писаној форми	Професионалне компетенције: Ова особа: • има капацитет за извршење једноставних задатака уз непосредни стручни и стални надзор у познатим условима; Личне компетенције³: Ова особа: • показује спремност за примјену знања и преузимање ограничене одговорности за извршавање једноставних задатака у познатим условима.
2	Ова особа: • посједује <u>уска</u>, за одређену област везана теоретска и практична знања и у могућности је да их примјењује у извршавању задатака унутар подручја рада или учења (укључујући и исправно кориштење стручног рјечника).	Ова особа: • посједује <u>уске</u>, за одређену област везане, практичне вјештине (нпр. способност кориштења једноставних метода, алата, инструмената и материјала) у познатим условима; • посједује <u>једноставна конкретна логичка размишљања</u> потребна за примјену релевантних информација у извршењу скупа једноставних и/или сложенијих рутинских задатака у познатим условима.	Професионалне компетенције: Ова особа: • има капацитет да проналази рјешења и да извршава једноставне и/или сложеније задатке за познате проблеме уз стручни непосредни надзор у познатим условима; Личне компетенције: Ова особа: • преузима ограничену одговорност за извршење једноставних и/или сложенијих задатака у познатим условима и за властито учење.
3	Ова особа: • посједује за одређену област практично и теоретско знање (чињенице, принципе, процесе и опште концепте везане за подручје рада или учења); • има капацитет да анализира чињенице унутар подручја рада или учења.	Ова особа: • посједује шире, за одређену област везане, <u>практичне вјештине</u>, у промјењивим условима; • посједује <u>конкретна креативна и једноставна апстрактна размишљања</u>, те способност извођења сложених покрета, задатака и рјешавање проблема одабиром и примјеном основних метода, алата, информација и материјала, у промјењивим условима; • може прикупљати, одабирати и употребљавати релевантне информације из разних извора.	Професионалне компетенције: Ова особа: • демонстрира ограничено практично искуство у раду или учењу; • има капацитет за обављање задатака уз усмјеравање и прилагођавање властитог понашања унутар заданих смјерница у промјењивим условима. Личне компетенције: Ова особа: • преузима ограничену одговорност за извршење једноставних и/или сложенијих задатака у промјењивим условима и за властито учење.

³ Укључујући кључне компетенције за цијеложивотно учење

			• Учествоује у раду као члан тима • Показује позитиван став према кључним компетенцијама цјеложивотног учења –као нпр. учење страних језика • Посједује осјећај за иницијативу и предузетништво и грађанске компетенције
4	Ова особа: • посједује значајно, за одређену област везано, теоретско и практично знање. • има капацитет да анализира чињенице и теоретска знања унутар подручја рада или учења.	Ова особа: • је способна да примјењује општа и специјалистичка знања и вјештине у промјењивим условима. • има способност <u>једноставних апстрактних логичких и креативних размишљања</u> и извођења сложених покрета, те сложену употребу метода, инструмената, алата и материјала, потребних за одабир и примјену релевантних информација у извршењу скупа сложених специфичних задатака, у промјењивим условима; • може прикупљати, одабирати и употребљавати релевантне информације из разних извора.	Професионалне компетенције: Ова особа: • демонстрира практично искуство у раду или учењу; • има капацитет за обављање сложених задатака и рјешава проблеме самостално; • има капацитет да надгледа друге. Личне компетенције: Ова особа: • преузима дјелимичну одговорност за вредновање и унапређење активности у промјењивим условима; • показује самоусмјеравање у учењу, те вољу и позитиван став према кључним компетенцијама цјеложивотног учења као што је нпр. учити како учити и слично.
5	Ова особа: • посједује широко теоретско и чињенично знање, као и специјализовано практично знање везано за одређену област учења или рада; • има способност анализирања и синтетизирања чињеница и теоријских знања, као и њихово вредновање; • има способност практичне примјене теоријских знања и чињеница, те њихово анализирање, синтетизирање и вредновање.	Ова особа: • посједује широке, за одређену област везане, теоретске и практичне вјештине. • има способност једноставних апстрактних креативних размишљања потребних за развијање рјешења апстрактних проблема у <u>дјелимично непредвидивим условима</u>. • има способност сложене употребе метода, инструмената, алата и материјала и извођења сложених покрета у дјелимично непредвидивим условима, као и израду једноставних метода, инструмената, алата и материјала.	Професионалне компетенције: Ова особа: • демонстрира широко практично искуство у раду или учењу; • демонстрира капацитет да примјењује знање и вјештине у изналажењу стратешких рјешења за добро дефинисане апстрактне и конкретне проблеме; • има капацитет за преузимање пуне одговорности у управљању/координирању људи и пројеката у дјелимично непредвидивим условима; • има ограничену одговорност за вредновање унапређења активности у дјелимично непредвидивим условима. Личне компетенције: Ова особа: • показује независност у учењу, те вољу и позитиван став према кључним компетенцијама цјеложивотног учења као што је нпр. учити како учити; комуникација на страним језицима; дигиталне компетенције; осјећај за иницијативу и предузетништво
	Ова особа: • показује знање и разумијевање у подручју	Ова особа: • може примјенити детаљно знање и критичко разумијевање	Професионалне компетенције: Ова особа: • има способност да прикупља и

6	студија, које се надовезује на њихово средњошколско образовање и које је уобичајено на том нивоу, уз подршку одговарајућих ресурса за учење (текстова и информационих и комуникацијских технологија), које укључује неке аспекте који ће се заснивати на познавању најнапреднијих достигнућа у датом подручју студија.	принципа везаних за дато подручје студија/дисциплине примјенити на начин који показује професионалан приступ раду или струци, те посједује компетенције које се обично показују формирањем и поткрепљивањем аргумената и рјешавањем проблема унутар датог подручја студија; • може примјенити основне методе стицања знања и апликативна истраживања у датој дисциплини, те је у стању да одлучи о томе који приступ да употреби за рјешавање датог проблема, и свјесна је тога у којој мјери је одабрани приступ примјерен рјешавању таквог проблема; • може комуницирати користећи знање једног или више страних језика, и комуникацијских технологија, информације, идеје, проблеме и рјешења, и аудиторiju који није специјализован и који је специјализован за дато подручје изучавања.	тумачи релевантне податке (обично унутар датог подручја студија) на основу којих доноси судове који садрже размишљања о релевантним друштвеним научним или етичким питањима. Личне компетенције: Ова особа: • је изградила вјештине учења неопходне за даљи студиј, уз висок степен аутономије и академских вјештина и својстава неопходних за истраживачки рад, схватање и процјену нових информација, концепата и доказа из различитих извора; • посједује темељ за будуће самоусмјеравање и цјеложивотно учење; • је стекла интерперсоналне вјештине и вјештине тимског рада, примјерене за запошљавање и/или даљи студиј.
7	Ова особа: • може показати систематично разумијевање и савладавање знања у свом подручју студија/дисциплини, које се темељи на, односно проширује и/или надограђује са нивоом додипломског студија (први степен), и што представља основ или могућност за оригиналност при развоју и/или примјени идеја, обично у контексту истраживачког рада.	Ова особа: • може примјенити своје знање и разумијевање, као и способности рјешавања проблема, на нове и непознате средине унутар ширег (или интердисциплинарног) контекста у вези са њиховим подручјем студија; • може примјенити концептуално и апстрактно размишљање, уз висок ниво способности и креативности, чиме се омогућава: - критичка оцјена тренутног истраживачког и академског рада на највишем нивоу у датој дисциплини, - оцјена различитих методологија, формирање критичког мишљења и понуда алтернативних рјешења.	Професионалне компетенције: Ова особа: • има способност да интегрише знање и бави се сложеним проблемима, те да формулише судове на основу непотпуних или ограничених информација, али уз размишљање о социјалним и етичким одговорностима везаним за примјену њиховог знања или судова; • може преносити своје закључке, знање и размишљања на којима се они темеље, уз кориштење одговарајућег/ одговарајућих језика, аудиторiju који није специјализован и који је специјализован, јасно и недвосмислено. Личне компетенције: Ова особа: • је у стању да своје знање подигне на виши ниво, продуби разумијевање свог подручја студија или дисциплине, и континуирано развија сопствене вјештине, кроз самостално учење и развој; • има вјештине учењакоје јој омогућавају да настави студиј на начин који ће углавном бити самоусмјерен и аутономан; • је стекла интерперсоналне вјештине и вјештине тимског рада,

			примјерене различитим контекстима учења и запослења, те показује способност вођења и/или покретања иницијативе и даје допринос промјени и развоју.
8	Ова особа: показује систематично разумијевање подручја студија и владање вјештинама и методама истраживачког рада у вези са задатим подручјем.	Ова особа: показује способност да дефинише студијски пројекат истраживања, а затим проведе истраживање у складу са методологијом дате науке; оригиналним истраживањем даје властити научни допринос који проширује границе спознаје у датој области; ће наставити научна истраживања и развој те бити покретач и носилац напретка у друштву заснованом на знању, доприносећи стално развоју нових техника, идеја или приступа.	Професионалне компетенције: Ова особа: је способна за критичку анализу, вредновање и синтезу нових и сложених идеја. Личне компетенције: Ова особа: може у вези са својим подручјем стручног и научног знања комуницирати са колегама, широм научном заједницом и друштвом.

Наредни задаци

Документ Основе квалификацијског оквира у Босни и Херцеговини је тако назван, јер представља почетак једног дугорочног процеса изградње и успостављања квалификацијског оквира у нашој земљи. Па и онда када будемо имали квалификацијски оквир у Босни и Херцеговини који садржи успјешну синтезу стратешких циљева образовања и свих његових социјалних партнера, односно друштва у цјелини, и тада ћемо морати бити свјесни да не може бити коначног квалификацијског оквира, јер се тај оквир неопходно мијења са измјенама начина произвођења, посебно са увођењем нових технологија.

Основе квалификацијског оквира у Босни и Херцеговини представљају наше стратешко опредјељење на плану развоја таквог стандарда квалификација који ће омогућити нашој земљи бржи друштвено-економски напредак и одрживост тог напретка.

Да би се то опредјељење реализовало, потребно је наставити са даљим радом на квалификацијском оквиру у Босни и Херцеговини, како на његовој директној разради, тако и на антиципирању правних и институционалних претпоставки за његово провођење у пракси.

Неопходно је осигурати да су квалификације у складу са временом, да одговарају потребама тржишта рада и да су у складу са међународним стандардима, односно изградити механизме осигурања квалитета квалификација, што подразумијева и системско дефинисање инструмената интерне и екстерне евалуације квалитета који би требали одстранити неприхватљиве различитости у квалитети, присутне сада у нашој земљи.

То за собом повлачи и питање акредитације образовних установа које нуде квалификације. Посебно је значајно у све активности равноправно укључити све друштвене партнере образовања и друге релевантне заинтересоване стране. Крајњи циљ јесте изградња система који ће омогућити босанскохерцеговачким компанијама да добију квалификоване раднике, као и олакшати мобилност наших радника на европском тржишту рада.

Једна од веома важних наредних активности је изградња и успостављање система признавања претходно стеченог знања, вјештина и компетенција кроз неформално и

информално учење. Осим пројекције инфраструктуре, регулисања процедура, методологија и начина сертификарања претходног учења, овај нови концепт подразумијева рјешавање и других питања, међу првима потребу увођења кредитног система и у средње образовање, на основи европског система трансфера кредита у средњем стручном образовању (ЕСVET), на сличан начин како је Болоњски процес то регулисао у области високог образовања. Поред тога, неопходно је приступити изради конкретних дескриптора учења за сва занимања прављених на основу генеричког оквира, као и реформи наставних планова и програма на свим нивоима образовања са циљем да они постану основно средство постизања дефинисаних исхода учења. То отвара питање модуларизације наставних планова и програма у средњем и високом образовању, редизајнирања постојећих и увођења нових квалификација, као и питање сертификарања и признавања дјелимичних квалификација (ту форму већ сада имамо у верификацији знања страног језика и информационих технологија).

Процес изградње квалификацијског оквира у Босни и Херцеговини неопходно имплицира и активности на усвајању међународних стандарда за класификацију, међу првима ISCED-а.

Квалификацијски оквир у Босни и Херцеговини би требао обухватити све форме развоја људских ресурса у нашој земљи. Стога је то дугорочан и озбиљан задатак којем се треба приступити на осмишљен начин, уз изражену вјештину антиципирања времена које ће тек доћи.

Основе квалификацијског оквира у Босни и Херцеговини представљају стратешко опредјељење наше земље за развој и одржавање високог стандарда квалификација које се стичу у образовању у Босни и Херцеговини.

У претходном тексту су наведене само битне, основне активности које ћемо подузимати у наредном периоду са циљем успостављања и развоја квалификацијског оквира у Босни и Херцеговини. С обзиром на чињеницу да би се тим оквиром требао успоставити међународно признат стандард квалификација у Босни и Херцеговини, односно нови систем, неопходно је сагледати и нашу законску регулативу из области образовања, у смислу анализе степена њене адекватности реченим захтјевима, као и промислити институционалне претпоставке за извршење квалификацијског оквира.

С обзиром на чињеницу да је то дугорочни задатак, показује се потреба за брзим **формирањем интер-ресорне комисије која ће израдити и предложити радни план свих главних активности у оквиру израде квалификационог оквира у Босни и Херцеговини** (укључујући методологију, стандарде, потребна средства, рокове, оперативне тимове, и друго),

Интер-ресорну Комисију за израду оквира квалификација у Босни и Херцеговини чини 19 чланова од по 6 чланова из реда сва три конститутивна народа и један из реда осталих, уз одговарајућу регионалну припадност.

Чланови Комисије требали би бити представници сектора образовања, статистике, рада и запошљавања, те послодаваца, академске заједнице и других социјалних партнера.

Комисију би требали чинити представници следећих сектора/институција: 5 представника сектора образовања (Министарство цивилних послова - Сектор за образовање; Федерална координација министара образовања: 2 представника кантона; Министарство просвјете и културе Републике Српске; Одјел за образовање у Влади Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине); 3 представника Ректорске конференције Босне и Херцеговине; 3 представника агенција за образовање у Босни и Херцеговини (Агенција за предшколско, основно и средње образовање; Агенција за развој високог образовања и осигурање квалитета и Центар за информисање и признавање докумената из области високог образовања); 3 представника сектора статистике (Агенција за статистику Босне и Херцеговине, Федерални завод за статистику, Републички завод за статистику Републике Српске); 3 представника сектора за рад и запошљавање (Министарство цивилних послова - Одсјек за рад и запошљавање, Федерално министарство рада и социјалне политике, Министарство рада и борачко инвалидске заштите Републике Српске); 1 представник послодаваца Босне и Херцеговине (Асоцијација послодаваца Босне и Херцеговине) и 1 представник синдиката (Конфедерација синдиката Босне и Херцеговине).

Министарство цивилних послова се задужује за провођење процедуре успостављања Комисије, а на основу приједлога листе кандидата од стране надлежних образовних и других власти, с тим што Министарство цивилних послова / Сектор за образовање именује свог представника у Комисију.

Комисија одлучује већином гласова укупног броја чланова под условом да такву већину чине најмање двије трећине гласова представника сваког конститутивног народа.

Комисија већином гласова укупног броја чланова бира предсједавајућег/ е.

Комисију, на приједлог Министарства цивилних послова (који је претходно прихватила Конференција министара образовања у Босни и Херцеговини) именује Савјет министара Босне и Херцеговине на мандат од једне године.